

Con Bò Của Ông Tổng Đốc

Phan Khôi : Tác Phẩm Đăng Báo 1928

Ông Thân Trọng Huề(*), có tiếng là một ông quan thanh liêm, cần mẫn, thông thạo việc Tây việc Nam, mới chết tại Huế cách bốn năm nay, trong khi làm Thượng thư bộ Binh kiêm bộ Học, ai ai cũng biết.

Ông Thân hồi sanh bình có nhiều dật sự(**) hay lắm, mà những dật sự ấy cũng đủ tỏ ra ông là một người tốt. Thế nào rồi sau này tôi cũng sẽ kiếm tìm mà ghi chép lại.

Tôi đã được tiếp kiến Thân công mấy lần ở Hà Nội, mỗi khi nói chuyện có nhắc lại chuyện xưa tích cũ mà quên đi thì ông giở những cuốn nhật ký trong tủ sách ra xem. Té ra từ hồi ông bắt đầu đi học bên Tây, mỗi ngày làm việc gì, nói chuyện gì đều có ghi vào nhật ký. Mỗi năm một cuốn to, dồn từ hồi đó đến bây giờ đã hàng mấy chục cuốn. Sau khi ông tạ thế, tôi có được xem một cuốn nhật ký của ông ở tại nhà một người bạn tôi, cuốn ấy là cuốn sau cùng, ở trong toàn là những thư gởi cho vua Khải Định, nhiều chuyện bí mật mà cũng nhiều chuyện buồn cười.

Giá bây giờ nhà sử gia nào mà cũng được cả bộ nhật ký của Thân công thì có thể tìm được ở trong nhiều tài liệu lắm về lịch sử hiện thời; không những về phương diện nước Nam mà về cả phương diện nước Pháp nữa.

Tôi thừa thiệt cùng độc giả và xin lỗi, từ đây nhả lên, chẳng qua tôi kể Tàn kể Hán cho nó đầy cột báo mà thôi, chớ chuyện ấy khoan nói đã, để nói chuyện con bò.

Vào khoảng triều Thành Thái, Thân công Trọng Huề làm Bố chánh tỉnh Quảng Nam. Bây giờ ông Hồ Đệ làm Tổng đốc. Quan Tổng đốc có bệnh ghien a phiện cho nên hay tính toán.

Hồ công có nuôi một bầy bò, mà trong bầy có một con thật to, thật mập, thật mạnh, hay đi lẻ một mình, vào vườn nào phá rau phá chuối vườn ấy. Nó cũng hay vào dinh Bố chánh mà phá như vậy luôn. Lính hầu cứ phải mất công vác gậy ra đuổi nó hoài. Một hôm, đuổi nó không chạy, chắc không phải nó ý mình là bò của quan Tổng đốc, nhưng mà vì nó mạnh nó hung, lính bèn vào bẩm quan Bố tức là Thân công.

Thân công truyền lệnh cho lính phải đánh chết.

Lính bẩm là bò của quan Thượng.

Thân công nói: Bò của quan Thượng thì mặc bò của quan Thượng, cứ việc đánh chết đi cho tao.

Lính ra đánh chết. Vào bẩm xin quan dạy bây giờ làm thế nào.

Quan bảo đánh chết rồi thì bay cứ việc làm thịt nó mà ăn đi.

Hàng mấy mươi lính cùng nhau ăn một bữa béo và ngon.

Việc ấy xảy ra thì liền đến tai quan Tổng đốc, ông này nghe nói cứ lăm lăm một mực.

Trong lúc đó, Thân công đi xe đến hầu, bẩm quan Tổng đốc rằng: – Trong dinh tôi, có một con bò nào không biết, nó vào nó phá. Đuổi không được, tôi biểu lính đánh chết ăn thịt, chúng nó ăn hết rồi mới nói rằng bò của quan lớn, thì tôi ngạc nhiên, mà không biết có phải thật của quan lớn chăng?

– Thật của tôi.

– Té ra của quan lớn à? Vậy thì quan lớn nuôi bò làm chi?

– Con bò ấy chính là con nuôi để dành đến ngày đám kỵ cụ nhà tôi.

– Đến ngày ấy, quan lớn sức đi mua có được không? Quan lớn nuôi lấy mà dùng rồi sắp bán bò ngoài thành đây nó bán cho ai?

Quan Tổng đốc làm thỉnh. Còn Thân công nói mấy lời để xin lỗi về sự mình đã tự tiện giết con bò rồi ra về.

Từ đó về sau, hai đảng thành ra hiềm khích, ông Hồ cứ kiếm chuyện đánh đổ ông Thân cho kỳ được, và sau lại, ông Thân phải bị triệt chức bổ chánh, cũng vì đó.

KH.

Đông Pháp thời báo, Sài Gòn, s.805 (13.12.1928)

* Thân Trọng Huề (1869-1925) danh sĩ, quan chức triều Nguyễn;

** dật sự: những việc lặt vặt, bị mất mát, khó nhớ lại (theo Đào duy Anh, sdd.)